

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği¹

 <https://doi.org>

10.55107/turksosbilder.1312420

Nihat OYMAN
n-forever-n@hotmail.com
[0000-0001-8918-9142](tel:0000-0001-8918-9142)

Özet

İnsanlık tarihinden günümüze kadar kendine has ritüelleri, kutsal mekân ve kişileri olan, çağın şartlarına göre farklı biçimlerde görünüm kazanan din ya da dinler, toplumun en önemli olgularından bir tanesidir. Bu bağlamda din bütün kültürel alanlarla birlikte spor gibi sosyal hayatın eğlence kültüründe de yer almaktadır. Böylece din ve spor arasındaki tipik ilişkiyi göstermek adına Katar 2022 Dünya Kupası spor organizasyonu incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, Dünya Kupası tarihinde ilk defa bu organizasyonun bir Müslüman ülkede yapılmasını ve bunun dini açıdan yansımalarının neler olduğunu incelemektir. Katar'ın tüketime çok açık bir toplum olması ve bunun yanında dini hassasiyetleri konusunda da katı görüşlere sahip olması, Dünya Kupası açısından nelere sebep olduğu merak konusudur. Bu çalışma spor, tüketim, gelenekçilik ve din ilişkisi anlamında önem taşımaktadır. Postmodern çağla değişen dindarlıkların bu spor organizasyonunda nasıl ortaya çıktığı da merak konusudur. Bu çalışmanın ortaya çıkması için durum analizi yöntemi kullanılmıştır. Güncel bir olguyu gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak tanıyan bu yöntemle dindarlığın değişen yüzü ile spor organizasyonları arasındaki derin ilişki ele alınmıştır. Görsel yorumlama, kullanılan sözler ve simgeler gibi veri araçlarından yararlanarak din ve spor arasındaki ilişki ortaya konulacaktır.

Sonuç olarak bir spor organizasyonu olan Katar 2022 Dünya Kupasında dindarlığın değişen yüzlerinin birçok sosyolojik boyutu olduğu görülmüştür. Daha önce yapılan Dünya Kupaları organizasyonundan farklı olarak dini semboller ve yaklaşımlarla birlikte aşırı tüketiminin de yer aldığı bir sosyolojik süreç olduğu görülmüştür. Bu sosyolojik sürecin verileri ve yansımaları kapsamında bir durum incelemesine gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Dindarlık, Dünya Kupası

Absract

Religion or religions, which have their own rituals, holy places and people from the history of humanity to the present, and which appear in different forms according to the conditions of the age, are one of the most important phenomena of the society. In this context, religion is included in the entertainment culture of social life, such as sports, along with all cultural areas. Thus, Qatar 2022 World Cup sports organization was examined in order to show the typical relationship between religion and sports. The aim of this study is to examine the fact that this organization was held in a Muslim country for the first time in the history of the World Cup and what its religious implications are. The fact that Qatar is a very consumptive society and also has strict views on religious sensitivities is a matter of curiosity about what it causes in terms of the World Cup. This study is important in terms of the relationship between sports, consumption, traditionalism and religion. It is also a matter of curiosity how the religiousness that changed with the postmodern age emerged in this sports organization. The situation

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

analysis method was used for the emergence of this study. The deep relationship between the changing face of religiosity and sports organizations is discussed with this method, which allows the researcher to examine a current phenomenon in a real-life framework and to examine in depth a phenomenon or event that the researcher cannot control. The relationship between religion and sports will be revealed by using data tools such as visual interpretation, words and symbols. As a result, it has been seen that the changing faces of religiosity have many sociological dimensions in the Qatar 2022 World Cup, which is a sports organization. Unlike the previous World Cup organization, it has been seen that it is a sociological process that includes religious symbols and approaches, as well as excessive consumption. A case study was conducted within the scope of the data and reflections of this sociological process.

Keywords: Sports, Piety, World Cup

Giriş

Latince kökenli bir kavram olan spor; eğlence, hoşça vakit geçirme anlamlarında kullanılmaktadır. Esasında beden ve ruh sağlığını geliştiren insana toplumsal ya da bireysel kurallara uymayı sağlayan beden hareketlerinden oluşan bir aktivitedir.¹ Bu yönüyle insanı zararlı alışkanlıklardan koruduğu ve toplumsal uyum için önemli bir yere sahip olduğundan dolayı din açısından da bir salih amel vazifesi görmektedir. İslam tarihinde birçok bilgin, sporun insanda yiyip içmeyi azaltarak zorluklar ve şehevî arzularla mücadele etmesini sağlayarak ideal insan tipini oluşturduğunu ifade etmiştir. Spor doğru kullanıldığında hem beden hem de duygu ve akıl yürütmeye birçok olumlu yönünün olabileceğini ve bundan dolayı din ile arasında olumlu bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Din de spor da insanın dünyada sağlıklı ve mutlu bir yaşantıya sahip olmasını istemektedir. Dinin spordan farklı olarak ahiret mutluluğunu istemesi ise spor anlayışlarına ters bir süreç olmayıp dine özgü bir anlayıştır. Ancak modernleşmeyle birlikte spor organizasyonları seküler bir sürece girmesi dinle ilişkisi açısından olumsuz yansımalara sebep olmuştur. Neredeyse birçok din anlayışında sporun bazı dalları Tanrı ile mücadele organizasyonu olarak kabul görmüştür. Ancak 20. yüzyılda postmodern süreçle akışkan bir kültür sürecinin başlaması sporda dindarlığın yüzünün değiştiğini, din ve spor arasındaki ilişkilerinde olumlu anlamda farklılaştığını göstermiştir. Çağımızda en önemli iktisadi alanlardan biri olan spor sektörü içinde toplumsal ve kültürel alanları da barındırmasından kaynaklı olarak önemli bir sosyolojik araştırma alanı haline gelmiştir. Bu araştırma alanında din ve spor ilişkisinin değişen dindarlıklar açısından değerlendirmesi veriler ışığında incelenmiştir.

Bu çalışmadaki amacımız küresel bir hal alan Dünya kupası ve Olimpiyatlar gibi spor organizasyonlarında dindarlığın değişen yüzünün nasıl ortaya çıktığını araştırmak ve incelemektir. Bu durum gerek oyuncuların gerek seyircilerin gerekse organizasyonların yapıldığı ülkelerin dini açıdan ortaya koydukları tavır ve davranışlarını nasıl yorumlandığına dayanmaktadır. Katar'ın tüketime çok açık bir toplum olması ve bunun yanında dini hassasiyetleri konusunda da katı görüşlere sahip olması, Dünya Kupası açısında nelere sebep olduğu merak konusudur. Bu durum spor, tüketim, gelenekçilik ve din ilişkisi anlamında önem taşımaktadır. Postmodern çağla değişen dindarlıkların bu spor organizasyonunda nasıl ortaya çıktığı veriler ışığında incelenmesi hedeflenmektedir. Bu çalışma sonunda spor ve kültürel uyum, din ve spor, sporda görünen dindarlığın yeni yüzleri, ahlaki uyum ve spor, spor sosyolojisinde dinin yeri gibi birçok perspektifin incelenmesi hedeflenmektedir. Postmodern toplumda spor ve din ilişkisi nedir? Eğlenme kültürü olarak bilinen sporda dindarlığın görünen şekilleri nelerdir ve bu nasıl anlamlandırılmalıdır? Sporun çağımızda bir ritüel yada ibadet boyutu var mıdır varsa bu hangi verilere dayanmaktadır? gibi sorular çalışmamızın problemlerini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada kullandığımız yöntem durum çalışmasıdır. Durum çalışması, güncel bir olguyu gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren bir yöntemdir. Bu yöntemde 'niçin, nasıl, ne şekilde ve ne anlamda' soruların cevabı aranır. Bu çalışma kapsamında irdelenen durum "Spor organizasyonlarında dindarlığın yeni yüzleri" durumudur. Bu çalışmada geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak için, çeşitleme, medya araçlarındaki paylaşımları inceleme, uzman inceleme, veri teyidi ve uzun süreli etkileşim yöntemlerinden de faydalanılmıştır. Durum çalışması şeklinde yürütülen bu çalışmada veriler, doküman inceleme, yarı yapılandırılmış gözlemler, video ve görsel kayıtları ile elde edilmiştir. Video kayıtları dokümana dönüştürülerek sonunda elde edilen veriler betimsel analiz, din ve spor ilişkisini yansıtan görseller ise durum içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, doküman inceleme, video ve resim inceleme, dolaylı gözlem gibi tekniklerle veriler toplanmıştır.

Dindarlığın Değişen Yüzü

¹ Nebi Bozkurt, Spor, İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul 2009, Cilt 37, 420.

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

Postmodernite ile birlikte kitle iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı değişim toplumsal hayatın birçok alanında değişimlere sebep olmuştur. Bu değişim kültürün tüm alanlarına sirayet ederek toplumsal yaklaşımlara farklı perspektifler kazandırmıştır. Bu farklı perspektifler dini pratik ve davranışlar için de kaçınılmaz olmuştur. Dini inanç ve ritüeller özünü korusa da çağın şartlarına göre birçok revize de yaşamıştır. İlk olarak garipsenen bazı davranış ve tutumlar zamanla sıradanlaşmış ve alışılmış bir hal almıştır. Örneğin, Cumhuriyet döneminin ilk zamanlarında ezanın mikrofonla okunması konusunda ciddi tartışmalar yaşanmıştır. Ancak daha sonraları bu tartışmalara sebep olan kişi ve kurumların da ezanı mikrofonla okumayı tercih etmesi dindarlığın değişen yüzünü göstermektedir.

Bu dönüşümler Postmodernitenin bir sonucu olarak görülse de teknolojinin hızla gelişmesi ve eğlence kültürünün yeni formlar kazanması bu noktada önemlidir. Gelişen çağın şartlarına göre dindarlığın da bir toplumdan bir diğer topluma bir çağdan diğer bir çağa göre değişmesi olağandır Hatta aynı dine ait formların bile sosyal yapıdan ötürü farklılık gösterebileceği aşıkardır. Modernitenin katı pozitivist direnişi karşısında Postmodernitenin kültürel alanı heterojenleştirmesi ve farklılığı özgürleştirici güçler olarak öne çıkarması² dindarlığın farklı yüzlerini de çoğaltmıştır. Dindarlıklar kamusal alan olmak üzere her toplumsal faaliyetin içinde kendine yer bulmuştur.³ Medya, moda, estetik, güzellik, spor ve diğer eğlenme alanlarında sembolik ya da retorik anlamda temsil edilmeye başlanmıştır. Tüketim nesnelere bir şekilde dinle ilişkide bulunarak dindarların tüketim alışkanlıklarına da alan açmıştır. Seküler görünümlü her alanın yanında dindarlığı ifade eden kavramlar kullanılarak dindarların dikkatleri cezbedilmiştir. Örneğin bikininin yanına helal bikini, tatil beldelerin içinde muhafazakâr alanlar, disko ve barlara alternatif helal diskolar, AVM'lerin içine ibadethaneler açılarak değişen dindarlıklara alan açılmıştır. Tüketimin çılginca ve hızla devam ettiği bir dünyada dindarlıkların stabil kalması düşünülmemektedir.

Hızla gelişen ve dönüşen dünyada dindarlıklar da belli çizgileri koruyarak bu gelişmelere ayak uydurmuştur. Postmodern anlayışla birlikte dönüşen dindarlıklar toplum tarafında kabullenir hale gelerek sıradanlaşmıştır.⁴ Özellikle 1990'lı yıllardan sonra dindarlıkların değişimi hızlı şekilde olmuştur. Bu döneme kadar devam eden geleneksel dindarlıklar cemaat ve tarikatların kontrolünde olan fundamentalist dindarlıklardır. Bu yapılarda olan dini tartışma ve münakaşalar halk tarafından bilinmemekte ve geleneksel dindarların pek de dikkatini çekmemektedir.⁵ Ancak kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla geleneksel anlayıştan gelen dini tartışmalar toplumun her mecrasına yayılmıştır. Böylece daha akılcı düşünen din bilginlerinin görüşleri, Kur'an Sünnet gibi ana kaynaklara dayanan sahipsiz dini argümanlar halk tarafında daha kabul görmüş, mistik ve hurafelerle dolu geleneksel inanışların yaygınlığı zayıflamış ve dindarlıkların yeni yüzleri daha da görünür hale gelmiştir. Tarikat ve cemaat gibi dini grupların katı yaklaşımları geleneksel dinden kopuşun bir diğer sebebidir. Dinin kamusal alanda yer alması geleneksel dini anlayışlara bir tepki olarak da anlaşılmıştır. Medya ve tüketim anlayışının yaygınlaşmasıyla dindar artık dindarlığını ibadetleri ve ritüelleri ile değil gündelik hayattaki yaşam biçimi ve davranışlarında yer verdiği sembolik imgelerle göstermeye başlamıştır. Artık dindarlık bir gösterge olarak yaşam tarzında yer almaya başlamıştır. Dindarlıklar sosyal ve seküler hayatla iç içe geçerek yeni formlar oluşturarak kendi varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Bir Eğlence Kültürü Olarak Spor Organizasyonları

Mutlu, hoş ve güzel zaman geçirmeye yarayan etkinlik, oyun, yarış, dans, müzik, matine, spor gibi organizasyonlardan meydana gelen eğlence, insanın varoluş sürecinde önemli yere sahiptir. İnsan birçok duygu boyutuna sahip olan bir varlık olması münasebetiyle mutluluk duygusunu gerçekleştirmek adına eğlenme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Geleneksel dönem dediğimiz tarım ve hayvancılığın hâkim olduğu eski toplumlarda yoğun çalışmaktan kaynaklı olarak eğlenmeye çok zaman bulmak mümkün değildi. Geleneksel dönemde eğlenme kültürü kısıtlı imkânlarla gerçekleşen düğün ve aile buluşmalarındaki kısa ve çok boyutlu olmayan oyunlardan ibaretti. Aydınlanma devriyle birlikte geleneksel dönemin sanayi toplumuna dönüşmesi eğlenme kültürünü de dönüştürmüştür. Hızlı üreten makinelerin gelişmesi ve üretimin robotlaşması insan için değerlendirmesi ve eğlenebileceği zamanı üretmiştir. Bu bağlamda insanlar gerek bireysel gerek gruplar şeklinde eğlenme imkânları aramışlardır. Özellikle de teknolojinin gelişmesi ve medya araçlarının sayısının artması eğlenme kültürünün de çeşitlilik kazanmasına zemin hazırlamıştır. İnsanlar gün geçtikçe eğlence kültüründe çılginlaşmış ve her defasında yeni yeni eğlenme araçlarını üretmeye başlamışlardır. Tüketim kültürünün bağımlılığa dönüşmesi de eğlence kültüründe devrimler yaratmıştır. İnsanlar tüketim ve gösteriş adına eğlenceyi bir araç olarak da kullanmaya başlamışlardır. Eğlence, popüler kültürün vazgeçilmez unsuru haline gelerek

² Talip Demir, Postmodern Perspektiften Popüler Kültür ve Dindarlığın Yeni Formları, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2016/3 yıl: 7 cilt: VII sayı: 15

³ Henry C. Link, Dine Dönüş, Çeviren. Nahit Oralbi, Dergah Yayınları, İstanbul 2006, 98-132.

⁴ Olivier Roy, Küreselleşen İslam, Çeviren: Haldun Bayrı, Metis Yayınları, İstanbul 2016, 17.

⁵ Vejdi Bilgin, Popüler Kültür ve Din: Dindarlığın Değişen Yüzü, Uludağ üniversitesi İlahiyat fakültesi Cilt: 12, Sayı:1, 2003 s. 193-214

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

çağımızın en önemli süreçlerinden biri haline gelmiştir. Elbette eğlence dediğimiz zaman akla sadece dans, halay gibi müzik eşliğinde yapılan aktiviteler gelmemelidir. İnsanı mutlu eden, eğlendiren ve insana haz veren her aktivitenin en önemli amacının eğlence olduğu bilinmelidir. Spor da bu aktivitelerden biridir. Spor birçok yönlü bir eğlence türüdür. Yeri geldiğinde eğlenen pasiftir yeri geldiğinde aktiftir. Örneğin futbolda bir halı saha maçında oyuncu olarak oynamak farklı bir haz verirken aynı zamanda iki futbol kulübünün maçını izlemek farklı bir haz duygusunu yaşatmaktadır. Aslında bu izleme türü de kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Stadyuma giderek izlenen maç ile medya araçları yoluyla izlenen maçlar arasında da farklı bir eğlenme durumu vardır. Görüldüğü gibi eğlence içinde eğlence sunan spor aktivitelerin sayısı günümüzde gittikçe artmaktadır.

Spor, daha önceden planlanmış ilkelere göre bireysel veya takım halinde yapılan, rekabete ve yarışa dayalı olan hem beden hem de zihinsel olan bir aktivitedir. Sporlar insanlığın ilk yıllarından itibaren insanın doğayla ve diğer canlılarla yaptığı mücadelenin sonucunda gelişen bir fiziksel aktiviteden ibarettir. Bu fiziksel mücadelenin günümüzdeki medeni karşılığı spor olarak ifade edilmiştir. Sporlar kuvvet, dayanıklılık, esneklik bazlı veya bunların birleşiminden oluşmuş karmaşık aktivitelerdir. Güç bazlı sporlara fitness, powerlifting, halter; dayanıklılık isteyen sporlara yüzme, atletizm; esneklik bazlı sporlara jimnastik, pilates gibi örnekler verilebilir. Bu unsurların birleşiminden doğan sporlara futbol, basketbol, tekvando, judo gibi örnekler verilmektedir. Spor kişilerin yaptığı hareketler ve birtakım objelerle yapılan hareketlerin hepsini içermektedir. Spor bilginlerine göre zihinsel yeteneklere dayalı bazı oyunlar da spor olarak kabul görülmektedir. İnsanın doğaya karşı verdiği mücadele sonucunda ortaya çıkan ilk spor dalı olarak koşu yani günümüzdeki ismi ile atletizm olarak kabul edilmektedir.⁶ Günümüzde birçok spor dalı ile ilgili birçok organizasyon yapılmaktadır. Sporlarla ilgili ilk organizasyonlara baktığımızda karşımıza en kadim tarihe sahip olan olimpiyatlar çıkmaktadır. Aslında antik dönemde dini saiklerden beslenen bu olimpiyatlar Antik Olimpiyat Oyunlarıdır. Tanrıların ruhuna sunulan kurban ritüellerinden oluştuğuna inanılan olimpiyatlarda, tanrılar onuruna oyunlar düzenleyerek tanrıların memnuniyetini kazanmasından ibaret olduğu düşünülmektedir. Oyunlar tanrıların yaşıyor olduğuna inanılan Olimpos Dağı'nda düzenlenir ve adını da bu dağda düzenlenmesinden ötürü aldığı şekilde aktarılmaktadır. Ancak ne olursa olsun olimpiyat oyunlarının Antik Yunan'da düzenlenen en büyük iki dinsel törenden biri olduğu kesindir. Bu da sporun ilk organizasyonu olan Antik Yunan Olimpiyatlarında bile dinin geleneksel yüzünü gösterdiğinin kanıtıdır. Modern olimpiyatlar tarihine baktığımızda ise 1892'de Fransız pedagog, tarihçi ve sporcu olan Baron Pierre de Coubertin uluslararası spor organizasyonu fikrini ortaya atmasıyla ortaya çıkmıştır. Fransa ve Almanya savaşındaki yenilginin fiziksel eğitimin yetersizliğinde kaynaklı olduğunu öne sürerek bu organizasyonlar sayesinde Fransız askerlerin fiziksel yeterliğe ulaşabileceğini belirtmiştir. 23 Haziran 1894'te Coubertin önderliğinde Uluslararası Olimpiyat Komitesi 13 ülke ve 79 temsilci ile ilk kez toplandı ve Olimpiyat Oyunlarının yeniden düzenlenmesine ve ilk olimpiyatların 1896'da Atina'da yapılmasına karar verilmiştir.⁷ İlk olimpiyatlardan sonra spor alanlarında Yaz Oyunları, Kış Oyunları, Paralimpik Oyunları, Gençlik Olimpiyatları, Avrupa Şampiyonlar Ligi, Dünya Kupası gibi birçok spor organizasyonu yapılmıştır. Bu spor organizasyonların hepsinin dini sosyolojik yönleri bulunmaktadır ancak bu çalışmada Katar 2022 Dünya Kupası örneklemini üzerinde durduğumuzdan kaynaklı olarak Dünya Kupasındaki dini sosyolojik konular üzerinde inceleme yapılmıştır.

Toplumsal Hareket Olarak Dünya Kupası

Toplumsal hareket, kendi içinde bir birinden ayrı düzenlemeler içeren, yeniden üretilen davranış biçimleriyle sosyal değişimi hızlandırmak ya da engellemek için oluşturulan rol oynayıcı etkenler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal hareketler en kapsayıcı anlamıyla ortak amaç, inanç ve düşünceler için bir araya gelen bireylerin oluşturduğu kompleks eylemlerdir. Sosyal harekette en çok görünürde olan şey organizasyondur. Sosyal hareketlilik bu organizasyonun egemenlik durumuna göre tahakküm kurmakta ve yayılmaktadır. Sosyal hareketlerin oluşturduğu birlikler organizasyonun sürekliliği açısından önemlidir.⁸ Daha sonra bu birlikler üzerine inşa edilen yeni kurumlar veya sosyal yapılar sosyal hareketliliğin yönünü değiştirebilmektedir. Sosyal hareketlerin itici gücü kendi içinde oluşturduğu kültürel ve sosyal bağlarla ilgilidir. Bu sosyal bağların güçlü olması sosyal hareketi dinamize etmektedir. Sosyal hareketlerin anlaşılması konusunda farklı yaklaşımlar vardır. Daha önceleri toplumsal hareketler kontrol dışı kalabalıklar iken 1960'lardan sonra rasyonel gruplar haline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi ve dolayısıyla medyanın yaygınlaşmasıyla hareketler kolektif davranış biçimlerinden toplu eylem ve hareket boyutuna geçmiştir. Bu hareketler daha çok ekonomik ve sosyal sınıflar olarak ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreçte toplumsal hareketlere baktığımızda daha çok özgürleşme hareketleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında kölelerin özgürleşme hareketi, işçi hareketi, kadın ve özgür

⁶ Hubscher Ronald, L'histoire en Mouvements, Armand Colin, Paris 1992, 58-60.

⁷ International Olympic Committee, Olympic Legacy, <https://olympics.com/ioc/olympic-legacy>, Erişim Tar: 29 Kasım 2022.

⁸ Elif Topal Demiroğlu, Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi 2014, Cilt 2, Sayı 1, 133-136.

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

cinsiyet hareketleri, barış hareketleri, dünya sosyal forumu hareketi ve özgür eğlenme hareketlerine benzer hareketler de ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Dünya Kupası organizasyonu özgürleşme hareketleri gibi bir idealizm uğruna ortaya çıkan bir yapı olmasa da eğlenceyi, kültürü ve ekonomiyi dinamikleştiren bir toplumsal hareket olduğu aşikardır.

Uluslararası futbol alanında en yetkili yönetim kurulu olan FIFA (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği) tarafından organize edilen Dünya Kupası dört yılda bir düzenlenmektedir. Ülkelerin erkek millî takımlarının katılabildiği bu uluslararası futbol turnuvası ilk olarak 1930 yılında yapılmıştır.⁹ 1930 yılında başlayan bu turnuvanın en önemli amaçlarından birisi pazarlama ve ticareti canlı tutmaktır. Ancak bu organizasyon zamanla bir kültürel şova dönüşmüştür. Dört yılda bir grup elemeleri şeklinde yapılan bu futbol turnuvasında insanlar futbol için gittikleri ülkelere kültürlerini inançlarını, gelenek ve göreneklerini de götürmüşlerdir. Hem ev sahipliği yapılan ülke halkı hem de misafir gelen ülkeler arasında adeta bir kültür alverişi olmuştur.

Ancak ismi Dünya Kupası olmasına rağmen bu turnuvalar FIFA tarafında genel olarak Avrupa ülkelerinde yapılmaktaydı. Dünya Kupası tarihinde ilk defa 2022 yılında bir Müslüman ülke olan Katar'da yapılmaya karar verilmiştir. Bu durum beraberinde Avrupa toplumlarında birçok tartışmayı getirirse de FIFA bu karardan vazgeçmeyerek bir dünya organizasyonu olduğunu geç de olsa kanıtlamıştır. Dünya kupasının coğrafi, kültürel ve dini anlamda temsili daha gerçekçi bir boyuta ulaşmıştır.¹⁰ Günümüzde futbol organizasyonları her şeyden önce eğlence olduğu kadar bir kazanç kapısı olarak da görülmektedir. Hatta kazanç kapısı olarak görülmesi eğlence organizasyonu olarak görülmesinden daha önce gelmektedir. Elde edilecek ekonomik kazanımlar ve kültürel tanıtımlar yerel zeminde toplumsal canlanmayı sağlayarak ülkeye küresel anlamda yeni bir imaj biçmektedir. Elbette bunlarla birlikte toplumu harcamaya ve tüketime yönlendirerek eğlenme kültürünü ekonomik bir sermayeye dönüştürme de amaçlanmaktadır. Dünya kupalarının diğer bir amacı da küresel çapta spora yönelik bir ilgi oluşturmaktır. Dünya kupalarında gerek turnuvada takımları başarılı olan ülkelerin gerekse organizasyonun yapıldığı ülkenin kamuoyunda kültürel reklamı oluşmaktadır. Bu tür organizasyonların dünya genç nüfusu üzerindeki etkisi düşünüldüğünde dünya nüfusunun daha barışık ve bir birlerinin farklılıklarına karşı hoşgörü ile yaklaşılması da ön görülmektedir. Yani bu tür organizasyonların insanlığı birleştiren, hoşgörü, saygı, paylaşma gibi değerlerin ortaya çıkarılmasında etkisi büyüktür. Katar'da da turnuvanın tanıtılmasında kullanılan evrensel haklar ve davranışlarla ilgili İslami tanıtımlar dikkat çekicidir. Her ne kadar aşırı sekülerist çevrelerce bu dini bir propaganda olarak eleştiri olsa da aslında Avrupa'da gittikçe yükselen İslamofobi'ye karşı insani ve evrensel bir tanıtım, toplumsal barışa da zemin hazırlayacaktır.

Eğlence Kültürü Ve Din İlişkisi

Serbest zaman, kültür, spor, sanat, estetik ve güzellik, moda gibi etkinlikleri içinde bulunduran eğlenme kültürü toplumdaki bireyler tarafından icra edilmektedir. Özellikle de birçok çeşide sahip olan spor, eğlence kültürünün en önemli parçasıdır. Eğlenme kültürü ile ilgili olan şeyler bireye zevk veren ve insanı aktivitelere katılımını sağlayan unsurlardan kaynaklı olarak toplumun her kesimini ilgilendirmektedir. Eğlenme kültürü dindar hayatının da önemli parçasıdır. En eski toplumlara baktığımızda eğlence kültürü olarak spor aktiviteleri ön plana çıkmaktadır. Hz Peygamberden günümüz toplumuna kadar güreş, at yarışı, atletizm gibi spor aktiviteleri eğlence kültürü kapsamında değerlendirilmiştir. Hz Peygamberin de İslam'ın ilk yıllarında dönem dönem sahabelerle koşu yarışları yaptığı bilinmektedir. İslam'ın ilk çağlarından itibaren eğlence kültürünün müzik çalgıları, panayırılar ve spor yarışları şeklinde Müslümanlar arasında önemini koruduğunu görmekteyiz. Aslında bu eğlence türlerinin İslam'a özgü olmadığı geçmiş toplumlara ait örnekler olduğu ama dinin buna karşı bir tavır koymadığı da bilinmektedir. Yani din, esasında ölçüler dâhilinde eğlenmeyi önermektedir. Ana kaynak Kur'an-ı Kerim'de de ölçüler dâhilinde yapılan hiçbir eğlencenin yasaklandığı görülmemiştir. Hz Peygamber'in tebliği esasında mizahsal bir yöntem tercih etmesi ve Kur'an'ın "Ey Muhammed sevgiyle anlat. Aksi durumda onlar senin etrafından dağılıp giderler..." ayeti bir iş yapıldığında insana zevk veren bir yönünün olması gerektiği ifade edilmektedir. Her nedense daha sonraları dini anlatım şekillerinde sert bir mizacın kullanılması ve eğlence unsurlarından uzak durulması durumu ortaya çıkmıştır. Bu dinin tavrı değil kültür ve coğrafyanın sebep olduğu mizaç şekilleridir. Nitekim günümüzde de önemini koruyan eğlence zamanı olarak ifade edilen milli ve kültürel bayramların temelinde dini etkinlikler vardır. Modern dünyada yılda çok sayıda milli ve kültürel bayram kutlanmaktadır. Bunların yanında İslam dünyasında ve diğer dinlerin çoğunda dini bayramlar yer almakta ve bunların hepsi kadim bir geçmişe dayanmaktadır. Toplum bireyleri arasındaki bağın gelişmesini ve toplum yaşantılarına farklı bir renk getiren eğlence kültürü, dindarın hayatında da doğal olarak yer almaktadır. Sekülerist anlayışın sahip olduğu eğlence kültürüne belli ölçüler getirilerek dindarların yaşam tarzlarına da uygun hale getirilmiştir. Nitekim dinlerin toplumsal birlik ve beraberlik, paylaşma gibi idealleri ve bu bağlamda ortaya çıkan

⁹ FIFA, About Fifa, <https://www.fifa.com/about-fifa>, Erişim Tar: 30 Kasım 2022

¹⁰ Hilal Kaplan, Dünya Kupası Artık Gerçekten "Dünya Kupası", Sabah Gazetesi, 2022,

<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/hilalkaplan/2022/11/22/dunya-kupasi-artik-gercekten-dunya-kupasi>, Erişim Tar: 30 Kasım 2022.

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

ritüelleri ile spor gibi eğlence kültürünün de amaçları arasında olan toplumsal işlevsellikle aynı doğrultuda hareket etmektedir. Teknolojinin gelişmesi bağlamında yaygınlaşan medya araçları ile dönüşen toplumda ön plana çıkarılmış şöhretlik ve ikonik imajlar eğlence kültürünün yönlendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Postmodern süreçle birlikte dinin kamusal alanda yer bulması dindarların da eğlence kültürünü geliştirmiş ve dindarlara ait müstakil eğlence mekânları ortaya çıkarmıştır. Dinin popülerleşmesi dolayısıyla tesettür gibi diğer dini simgelerin popülerleşmesine zemin hazırlamıştır.¹¹ Özellikle de “Muhafazakâr sosyete” olarak tanımlanan kesimin ortaya çıkması dindarlar arasında eğlence kültürünün tanıtımını kolaylaştırmıştır. Modern yaşam şekillerine meyilli dindar bireyler, taşıdıkları dini simgelerle spor müsabakalarında, konserlerde gerek tek başına gerek partneri ile vakit geçirerek dindarlar arasında eğlence kültürünün yaygınlaşmasına ve normalleşmesine imkân tanımıştır.¹² Muhafazakar sosyetenin şöhretlileri ve ikonlarının kullandıkları lüks araçlar, katıldıkları bekarlığa veda partileri, düğünler ve matinelere, yaptıkları tatiller, din ve eğlence kültürü açısından dikkat çekicidir.

Eğlence kültürünün toplum psikolojisi açısından önemli bir yere sahip olduğu kaçınılmazdır. Tarih boyunca, kadın erkek fark etmeksizin katıldıkları panayır, festivaller, tarihi şölen olarak aktarılmaktadır. Modernite ile birlikte eğlenme daha da önemli hale gelmiştir. Halk topluluklarının bir araya gelmesiyle meydana gelen şölenler, insanlar arasındaki dargınlıkları ve kırgınlıkları kaldırarak dinsel bir görev üstlenmiştir.¹³ Çünkü dinlerin de en önemli amaçlarından birisi toplumsal barışı sağlamaktır. Eğlence kültürünün sınırları korunduğunda bireyler arasındaki olumsuz ilişkilerin kalkmasında ve çatışmaların önlenmesinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. İbni Haldun, Durkheim ve Max Weber gibi dine işlevsel bir görev biçen sosyologlar, toplu bir biçimde gerçekleştirilen dini tören ve eğlenme şenliklerinin bireyler arasında sosyal ilişkileri kuvvetlendiren kültürün ve inançların hareketliliğini artıran, topluma barış, huzur ve mutluluğu getiren bir etkinlik olarak kabul etmektedir. Ölçülü bir eğlencenin haz ihtiyacına çare olduğu, sıradanlığı aşarak verimliliği artırdığı, uyumsuzluk ve düzensizliği ortadan kaldırdığı ayrıca birlik ve beraberliğin gelişmesine etki ettiği kabul edilmektedir. Eğlence insanı tembellikten alı koyarak yeri geldiğinde çalışma hayatının ve ibadet kültürünün iyi şekilde yerine getirilmesine de olumlu etkisi vardır.

2. Katar 2022 Dünya Kupası Örneğinde Spor ve Din İlişkisi (Bulgular)

Katar, 2022 Dünya Kupasını Bir Dini Propaganda Olarak Mı Kullandı?

Katar 2022 dünya kupası, futboldan çok başka tartışmalarla gündemde kalmıştır. Dünya tarihinde ilk defa bir Müslüman ülkede yapılan Dünya Kupası, içinde birçok sosyolojik tartışmayı barındırmıştır. Avrupa'nın yayılmacı ve tahakküm tavrı 2022 Dünya Kupasında da görülmüştür. Bir Dünya Kupası turnuvası olan bu organizasyonun sadece Batı toplumlarındaki ülkelerin dışında yapılması sindirilememiş Ortadoğu halklarına bu bağlamda birçok eleştiri getirmiştir.

Özellikle spor organizasyonları kapsamında yapılan yeni yapılarda çalıştırılan işçiler konusunda çok ciddi eleştiriler olmuştur. Daha turnuva başlamadan birçok olumsuz tenkide maruz kalan Katar, her şeye rağmen organizasyonun devamı için milyon dolarlarca harcamada bulunmuştur. Dünya Kupasının Katar'da yapılmaması adına yapılan toplumsal baskıya karşı en son FIFA Başkanı Infantino, Avrupa'nın Katar'daki işçiler konusunda yaptığı olumsuz eleştiriler ile ilgili kendi geçmişiyi de yüzleşmesi gerektiğini ifade ederek bir öz eleştiriye gitmiştir. Avrupa'nın sömürme ve toplumsal baskı gibi konularda geçmişinin karanlık olduğunu bu bağlamda başkalarına ders vereceğine kendisini düzeltmesi gerektiğine dikkat çekmiş ve eleştirileri anlamakta güçlük çektiğini, her toplumun kendisini eğitmesi gerektiğini, tek taraflı ahlak dersi sadece ikiyüzlülük olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Bütün bu tartışmaların gölgesinde Katar'da başlayan Dünya kupası bir kültürel şenlik havasında açılmıştır. Diğer Dünya Kupaları organizasyonların aksine çok şaşalı ve gösterişli bir açılış töreninden uzak durmuş bunu yerine "İnancın Hikâyesi" isimli belgeselleyle bilinen dünyaca ünlü oyuncu Morgan Freeman ve fiziksel engelli bir gençle Hucurat Suresi'nin 13. ayetinin okunmasıyla başlamıştır. "Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır." anlamındaki ayetle evrensel insan haklarına dikkat çekerek hiçbir toplumun başka bir toplumdan, kadının erkekten erkeğinde kadından üstün olmadığı vurgulanmıştır. İçinde bir dini temsiliyet taşıyan bu mesaja karşılık diğer dünya ülkelerinden gelen ve Müslüman olmayan insanların dikkati İslam'ın mesajlarına çekilmiştir. Maç esnasında çatışmaya ve holiganizme sebep olacak hareketlere yasaklar getirilmiş,

¹¹ Shelina Janmohamed, M Nesli-Yeni Müslüman Gençlik, Çeviren: Esin Kızılelma, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2018, 127-201.

¹² Vejdi Bilgin, Popüler Kültür ve Din: Dindarlığın Değişen Yüzü, 2003

¹³ Nebi Bozkurt, Eğlence, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1994, Cilt 10, 483-485.

¹⁴ Foto Maç, FIFA Başkanı Infantino'dan Katar Dünya Kupası açıklaması! "Eleştirileri anlamakta güçlük çekiyorum". <https://www.fotomac.com.tr/dunya-kupasi-2022/haberler/2022/11/19/fifa-baskani-infantinodan-katar-dunya-kupasi-aciklamasi-elistirileri-anlamakta-gucluk-cekıyorum>, Erişim Tar: 02 Aralık 2022

Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER) Cilt 08, Sayı 01, 2023, Sayfa -39-50

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

alkol kullanımı yasaklanmış ve getirilen yüz binlerce ton içki geri gönderilmiştir. Sadece bununla yetinilmemiş hava alanı ve dışardan gelen insanların uğrayabileceği yerlere İslam'ı anlatan Hz Muhammed'in sözlerine ve Kur'an-ı Kerimin ayetlerine yer verilmiştir.

Başkent Doha'ya dünyanın birçok ülkesinden gelen taraftarların İslam'ı iyi şekilde tanınması adına Katar, turistik ve ticari merkezlerinden İnci Adası'ndaki çeşitli noktalarda bulunan panolara Hz Muhammed'in sözleri, ayetleri ve İngilizce çevirileri asılmıştır. Örneğin "Her iyilik bir sadakadır", "Yarım hurma bile olsa kendinizi ateşten koruyun, o da yoksa güzel bir söz söyleyin" gibi İslami mesajlara yer verilmiştir. Özellikle de dünyaca ünlü Amerikalı vaiz Dr. Zakir Naik'e stadyumun salonlarında gelen ziyaretçilere dini muhabbetler etmesi için görev verilmiştir. Ayrıca stadyumdaki her koltukta, İslam kültürünü ve Katar'ı anlatan materyaller içeren çantalar bırakılmıştır. İslami mesajlar popüler kültürle harmanlanarak açılış töreninde yer verilmiştir. Katar'ın Batı'nın onayını alma ihtiyacı hissetmeden, kimseye şirin görünmeye çalışmadan, özgüvenle İslam kültürünü tanıtmaya çabası birçok kişi tarafından takdire şayan bulunmuştur. Dünyanın en büyük organizasyonlarından biri olan bu faaliyeti İslam tebliği ve temsili bir girişime dönüşmüştür.¹⁵ Ancak bazı eleştirmenler Katar'ın bu tanıtımları yapabildiği adına FIFA'ya çok yüklü miktarda para verdiğini ifade etmesi başka tartışmaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Her ne olursa olsun alenen ya da subliminal şekilde her dönem Dünya Kupası'nda dini bir tanıtım gerçekleşmiştir. Ancak Katar'da alenen gerçekleşmesi bir dini propaganda olarak ifade edilmiş, futbolun dini tanıtımın gölgesinde kaldığı düşünülmüştür. Sadece ilk günde bile 500 kişinin Katar'ın tanıtımından dolayı dinlerini değiştirip Müslüman olduğu haberi yayılmıştır.

Dünya Kupasında Benliğin Ya da Milletın Dinsel Gösterimi

İnsan benliğini ve milletini ifade eden en önemli aksiyonlardan birisi, kişinin imanı ya da inancıdır. İman, insan için bir aksiyon dürtüsü olarak kabul görülürse kişi imanı için milletine ve kendi benliğine kutsallık atfetmektedir. Kişi kutsallık yüklediği milleti ve etniği ile daha samimi bir bağ kurmasına sebep olacaktır.¹⁶ Tarih boyunca birçok millet dini ile birçok din de milleti ile eşdeğer kabul edilmiştir. Ortaçağ Avrupa'sında Müslüman kavramı yerine sık sık Türk kelimesi kullanıldığı görülmüştür. Bundan dolayıdır ki Ziya Gökalp "Dini Türkçülük" diye bir kavram yaratarak Türkçülükte dinin önemine dikkat çekmiştir. Dini hayatın daha büyük bir heyecan ve iç huzur yaratabilmesi adına bütün argümanların Türkçe 'ye çevrilip Türkçe okunması gerektiğini belirtmiştir. Gökalp aynı zamanda millet kavramını tanımlarken ortak inanca vurgu yapmış ve bir milleti millet yapan esas olarak dini motivasyonu ön plana çıkarmıştır. Ona göre milli birliğin güçlendirilmesi adına toplumsal nizamın ve ilerlemenin, milli istiklal ve istikrarın temelini ortak din oluşturmaktadır. Dinin verdiği mesleki, medeni ve vatani ahlak, milletlerin yücelmesini sağlayacaktır.¹⁷ Katar'ın dini tanıtımlarından cesaret alan Müslüman takımlar ve taraftarlar dini kimliklerini sergilemeye başlamışlardır. Futbolcular sahada dini hareketlerde bulunarak dini benliklerini sergilemede yarışmışlardır. Futbolcular ve taraftarlar, Katar'ın yaptığı dini tanıtımdan ötürü cesaretlenerek dini benliklerini ön plana çıkarmışlardır. Daha önce Avrupa Şampiyonlar Ligi olmak üzere birçok müsabakada Müslüman futbolcuların gol atıktan sonra veya sahaya çıkmadan önce dualar okuması ya da secdeye gitmesi olayı Katar Dünya Kupasında daha da görünür hale gelmiştir. Müslüman ülkelerden gelen taraftarlar milli bayraklarını ve dini simgelerini bir bağımsızlık edasıyla görünür hale getirmişlerdir. Bunun en büyük sebebi dünya tarihinde belki de ilk defa Dünya Kupasının bir Müslüman ülkede yapılıyor olmasıdır.

¹⁵ Hilal Kaplan, Dünya Kupası Artık Gerçekten "Dünya Kupası", Sabah Gazetesi, 2022, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/hilalkaplan/2022/11/22/dunya-kupasi-artik-gercekten-dunya-kupasi> , Erişim Tar: 30 Kasım 2022

¹⁶ Necip Fazıl Kısakürek, İman ve Aksiyon, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2015, 108-115, 130.

¹⁷ Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Gençlik Kitapevi Yayınları, Konya 2012, 86, 149.

Şekil 1 Katar 2022 Dünya Kupasında kareler

Şekil 1'e baktığımızda milletin dinsel görünümünün farklı örneklerini görmekteyiz. Türkiye'de yayın yapan TRT Arabia'da çalışan Arabistan kökenli gazeteci Kinana Hedar, Arabistan maçında milli bayrağını açarak çektiği fotoğrafını binlerce takipçisiyle paylaşmıştır. Arabistan bayrağının üzerinde yazılı 'kelimeyi tevhide' başının üstünde tutup paylaşması birçok takipçisi tarafından takdirle karşılanmıştır. Ayrıca İran, Tunus, Katar, Senegal, Arabistan gibi ülkelerden gelen tesettürlü ya da çarşafly kadın taraftarlar kendi ülkelerindeki özgüven ve rahatlıkla eğlenmişlerdir. Daha önceki Dünya Kupalarında görülmeyen bu kareler "Evimdeysem daha rahatım." mesajı vermektedir. Tunus, Fas ve Arabistan gibi Müslüman ülkelerin futbolcuları gol attıktan sonra secdeye kapanmış ve seyirciler de buna tekbirlerle karşılık vermiştir. Bu durum milli bağımsızlık ve özgürlüğün dinsel söylem ve imgelerle kutlandığı anlamına gelmektedir.

Dünya Kupası Tanıtımında Bir Kültür Köyü Camisi

Daha önce yapılan Dünya Kupaları turnuvalarında ülkeler tarafından belli kültürel tanıtımlar yapılmıştır. Bu tanıtımlar, sanat, müzik ve edebiyat konuları ile ilgili olmuştur. Nitekim Rusya Çin gibi ülkelerde dolaylı yollardan da olsa dini tanıtımlara gitmiştir. Ancak hiç biri Katar 2022 Dünya Kupası gibi olmamıştır. Eğlence kültürünün dominant olduğu Dünya Kupasını dini imajlarla harmanlayarak ve bu bağlamda yapılar ve organizasyonlar hazırlayarak bir dini temsil oluşturulmuştur. Bu çerçevede en çok dikkat çeken durumlardan birisi ise dünya kupası turistleri için oluşturulan "Kültür Köyü Camisi" olmuştur. İslam kültürünün en önemli simgelerinden olan caminin dünyanın her yerinden gelen insanlara açık olduğunu ve İslam medeniyetinin temsili olan camilerin insan için bir çıkış ve arınma mekânları anlamını taşıdığına vurgu yapılmıştır. Bir camii edasıyla hazırlanan bu kültür köyünde İslam medeniyetine yönelik tanıtımlar yapılmıştır.

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası
Örneği
Nihat OYMAN

Şekil 2 2022 Dünya Kupası için Katar'ın oluşturduğu Kültür Köyü Tanıtım Camisinden yansımalar

Bu tanıtımlarda Şekil 2'de¹⁸ görüldüğü gibi dini yaşam tarzlarına ait anlatılar bulunmaktadır. Özellikle tanıtımlarda kadınlara yer verilmiştir. Bu kadınlar Kültür Köyünü ziyaret edenlere Arap ve dini kültüre ait tanıtımlar yaparak Katar dışından gelenlere merak uyandırmıştır. Şekil 2'deki görselde olduğu gibi birçok taraftar Arap kültürüne ait ve aynı zamanda dini simge olarak kullanılan ferace ya da çarşaf adlı giysiyi denemiştir. Hatta dünyaca ünlü futbolcu Ronaldo, Arap erkeklerin giydiği entariyi giyip sosyal medya hesabında paylaşmıştır. Bütün bunlarla birlikte Hz Muhammed'e ait sözlerin İngilizce tercümesiyle verilmesi gelen taraftarların Hz Muhammed hakkında daha kapsamlı araştırmalar edindiği aktarılmıştır.

Dünya Kupasında Eğlence, Tüketim ve Din

Futbol, toplumsal değişim sürecinde özellikle de yirminci yüzyıldan itibaren dinsel ve etnik kimliği küresel formatlarla harmanlayarak pragmatik bir felsefeyle kar ve pazarlama amacı güden bir alan olarak görülmüştür. Futbolun asıl amacı din ya da kültürel formlar değildir. Asıl amaç din ve diğer kültürel yönleri sembolik biçimde kullanarak pazarlama ve kâr marjını yükseltmektir. Futbolun toplumu daha sağlıklı ve daha güçlü olmaya

¹⁸ Takvim, Dünya Kupası Taraftarları Katar'daki Kültür Köyü Camine Büyük İlgi Gösterdi, 23 Aralık 2022, <https://www.takvim.com.tr/galeri/dunya/dunya-kupasi-taraftarlari-katara-kultur-koyu-camisine-yogun- ilgi-gosterdi/8>, Erişim Tar: 03 Kasım 2022

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

yönlendirme tarafı olsa da aynı zamanda tüketimin ve pazarlamanın yoğun olduğu bir ekonomik alandır. Futbol, toplumsal ya da bireysel bir güvenlik ve sağlık uygulaması, bir iktisadi alan, bir kültürel şölen olmanın ötesinde dinsel inanç ve uygulamaların etkisinden de kurtulamamıştır. Eğlence ve tüketimin kaçınılmaz olduğu futbol organizasyonlarında dinsel yansımaları da görmek eğlence, tüketim ve din ilişkisini ortaya koymaktadır. Nitekim bazı sosyal bilimciler tarafından modern dünyanın dini olarak tanımlanan futbolda kutsal ikonlar bulunmaktadır. Tabii ki bu ikonlar tüketim, eğlence ve bu bağlamda aşırı beğenme şuuruyla ortaya çıkarılmış ikonlardır.

Katar 2022 Dünya Kupasına baktığımızda futbol organizasyonu çerçevesinde yapılan dini etkinliklerle birlikte ziyaretçilerin güzel vakit geçirebilecekleri, eğlenebilecekleri birçok toplu organizasyon da hazırlanmıştır. Futbolcu ve taraftarlar için çöl ortamında safari yolculukları düzenlenmiş, çölün ve denizin birleştiği yerlerde ziyaretçilerin eğlenebileceği ve dinlenebileceği lüks ortamlar oluşturulmuştur. Her ne kadar stadyumlarda alkollü içki kullanımı yasaklansa da Katar'ın şaşalı otellerinde içkili eğlence imkânlarına izin verilmiştir. Dini tanıtımla başlayan futbol organizasyonunun aşırı tüketim ve gösterişin olduğu eğlence organizasyonlarıyla bitmesi din, eğlence ve tüketimin bir arada sunulabileceği bir dünya anlayışının geliştiği bir sosyal süreci akla getirmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Sanayi devrimi ve aydınlanma çağıyla birlikte değişen dünya düzeni bağlamında dini motif ve anlayışların da çağın özelliklerine göre değişim göstermesi sosyal değişimin bir parçası olarak düşünmek gerekmektedir. Meydana gelen gelişmeler hem kültürel alanda hem de dinsel inançlarda farklı bakış açıları meydana getirmiştir. Dini pratik ve davranışlar tüketim, eğlence ve gösterişin hakim olduğu bu çağda imgesel olarak kullanılsa da fundamentalist inançlarda da köklü değişimler oluşturmuştur. Dindarlıklar geleneksel dönemin aksine eğlencenin, teknolojinin ve modern hayatın diğer alanlarında değişen biçimlerde yer almıştır. Geleneksel dönemde din bir özne iken, değişen dünya düzeninde meydana gelen postmodern çağda din daha çok nesne görevini üstlenmiştir. Böylece dinin, kendine has yapısından kaynaklı olarak bütün sosyal değişimlerin içinde yer almasına sebep olmuştur. Bu sosyal değişimlerinden birisi ise eğlence kültürüdür.

Modern hayatla birlikte artan zamanı kullanma düşüncesi eğlence kültürünün çeşitlenmesine yol açmıştır. Eğlence hayatı herkes için olduğu gibi dindarlar için de önemli bir hal almıştır. Anlaşılan dindarlıkların yeni fenomenolojisi, meydana gelen toplumsal değişimlere karşı dinin sosyal hayata olan uyum çabasıdır. Tarih boyunca farklı şekillerde olsa da dindarlıklar kültürel yapının içinde yer bulmuş ve bulmaya da devam edecek gibi görünmektedir. Her ne kadar bazı düşünürler tarafından gösteriş çağından kaynaklı olarak değişen dindarlıklara gösterişçi dindarlık dense de bu durum salt bir gösterişten ziyade bir dönüşüm ve değişim olarak algılanmalıdır.

Çağımız insanın en önemli eğlence kültürlerinden biri olan sporda dindarlığın değişen yüzünü görmek kaçınılmazdır. Eğlence etkinlikleri arasında yer alan spor, içinde bulundurduğu farklı faaliyetler bağlamında popüler kültürün önemli bir alanı olarak kabul edilmektedir. Sporun zevk veren ve motive eden özelliği, toplumun çoğunluğu tarafından kabullenmesini kolaylaştırmaktadır. Medya kullanımının yaygınlaşması ve spor alanındaki şöhretlilerin reklamlarda yer alması diğer insanlar gibi dindarların da tutum ve davranışlarını etkileyebilmektedir. Özellikle futbol turnuvaları gibi büyük müsabakalarla insanların çoğunluğuna ulaşılma amacı ekonomik endişelerden kaynaklıdır. Ülkelerin büyük futbol organizasyonlarına ev sahipliği yapma isteği iktisadi çıkarılardan kaynaklı olsa da kendi kültürlerini ve inançlarını tanıtmaya endişesi de barınmaktadır. Futbolun geçmişine baktığımızda futbolcuların ya da izleyicilerin stadyumlarda maçlar başlamadan önce, gol attıktan sonra veya galibiyet zamanlarında dindarlık biçimlerine (Müslümanların secde etmesi, Hristiyanların şapelinde dua etmesi veya istavroz çıkarması gibi) göre bazı ritüellerde bulunması futbolda dindarlığın tipik örnekleridir. Milyarlarca taraftarın takip ettiği ve hayranlık duyduğu futbolun kültürel dönüşüme sebep olması daha kolaydır. Bu sebeple hangi ülkede olursa olsun dünya kupasında veya diğer futbol organizasyonlarında kültürel ve inançsal tanıtımlar olmuştur. Ancak hiç birinde Katar'da yapılan 2022 Dünya Kupası gibi olmamıştır.

Katar 2022 Dünya Kupası'nda dindarlıklar bireysel tercihlerden çıkmış toplumsal bir organizasyona dönüşmüştür. Açılışın bile dini nasrlara dayandırılarak ve bunun üzerinden dünyaya evrensel mesaj verilmesi birçok ülke tarafından dini propaganda olarak kabul görmüştür. Ayrıca Katar'ın Dünya Kupası için yaptığı hazırlıklarda çalışan işçilerin haklarının gasp edildiği ve Dünya Kupasının Katar'da olması için FIFA'ya yüklü miktarda rüşvet verdiği dair olumsuz haberlerin yayılması bile bu dini tanıtımların önüne geçememiştir. Her ne kadar ülke dışından olumsuz tepkiler alınsa da dünyanın dört bir tarafından giden taraftarlar Katar'ın yaptığı dini tanıtımlara çok tepki göstermeden hatta merak edip dini mekânları ziyaret ederek dini imajları benimseyenler olmuştur. Dindarlıkların farklı biçimlerinin en net yüzüyle ortaya çıktığı 2022 Dünya Kupası din ve spor ilişkisinde ortaya çıkabilecek engellerin kırılma noktası olarak da görülmüştür.

Sonuç olarak Katar 2022 Dünya Kupasında futbol, sosyal değişim sürecinde dinsel ve etnik benliği seküler ve küresel biçimlerde harmanlayarak çıkarsal bir anlayışla iktisadi ve kültürel amaçlar güden bir alana dönüşmüştür. Futbol, toplumsal ve bireysel eğlence ve kültürel şölen olmanın ötesinde değişen dindarlıkların imgesi haline gelmiştir. Nitekim değişen dünya düzeninde eğlence, tüketim ve dinsel inançların bir arada olması kaçınılmazdır. Futbolun kendisinin bile kutsal ikonlar etrafında gelişen modern dünya dini olarak tanımlaması

Dindarlığın Değişen Yüzü Ekseninde Spor Organizasyonları: Katar 2022 Dünya Kupası Örneği

Nihat OYMAN

tezi varken dindar insanların futbolla ilişkisi olağandır. İnsanın kendisini, milletini, vatanını, yeri geldiğinde bağımsızlığını bile ifade eden en mühim eylemlerden birisi kişinin imanı ve inancıdır. İnancın insanı türlü tepkilere sürükleyebilen bir eylem olarak kabul edilirse kişi inancı için eğlencesine, harcamalarına, tüketimine ve diğer dünyevi yaşantılarına kutsallık atfederek bunlarla daha iyi bağ kurmasına imkan tanıyacaktı. Bu nedenle yeni dünya düzeninde her bir yeni gelişimde dindarlığın değişen farklı yüzlerini görmek mümkün olacaktır.

Kaynakça

Elif Topal Demiroğlu, Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi 2014, Cilt 2, Sayı 1, 133-136.

FİFA, About Fifa, <https://www.fifa.com/about-fifa>, Erişim Tar: 30 Kasım 2022

Foto Maç, FIFA Başkanı Infantino'dan Katar Dünya Kupası açıklaması! "Eleştirileri anlamakta güçlük çekiyorum". <https://www.fotomac.com.tr/dunya-kupasi-2022/haberler/2022/11/19/fifa-baskani-infantinodan-katar-dunya-kupasi-aciklamasi-elestirileri-anlamakta-gucluk-cekıyorum>, Erişim Tar: 02 Aralık 2022

Henry C. Link, Dine Dönüş, Çeviren: Nahit Oralbi, Dergah Yayınları, İstanbul 2006, 98-132.

Hilal Kaplan, Dünya Kupası Artık Gerçekten "Dünya Kupası", Sabah Gazetesi, 2022, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/hilalkaplan/2022/11/22/dunya-kupasi-artik-gercekten-dunya-kupasi>, Erişim Tar: 30 Kasım 2022.

Hubscher Ronald, L'histoire en Mouvements, Armand Colin, Paris 1992, 58-60.

International Olympic Committee, Olympic Legacy, <https://olympics.com/ioc/olympic-legacy>, Erişim Tar: 29 Kasım 2022

Nebi Bozkurt, Eğlence, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1994, Cilt 10, 483-485.

Nebi Bozkurt, Spor, İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul 2009, Cilt 37, 420.

Necip Fazıl Kısakürek, İman ve Aksiyon, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2015, 108-115, 130.

Olivier Roy, Küreselleşen İslam, Çeviren: Haldun Bayrı, Metis Yayınları, İstanbul 2016, 17.

Shelina Janmohamed, M Nesli-Yeni Müslüman Gençlik, Çeviren: Esin Kızılelma, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2018, 127-201.

Takvim, Dünya Kupası Taraftarları Katar'daki Kültür Köyü Camine Büyük İlgi Gösterdi, 23 Aralık 2022, <https://www.takvim.com.tr/galeri/dunya/dunya-kupasi-taraftarlari-katara-kultur-koyu-camisine-yogun-ilgi-gosterdi/8>, Erişim Tar: 03 Kasım 2022

Talip Demir, Postmodern Perspektiften Popüler Kültür ve Dindarlığın Yeni Formları, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2016/3 yıl: 7 cilt: VII sayı: 15

Vejdi Bilgin, Popüler Kültür ve Din: Dindarlığın Değişen Yüzü, Uludağ üniversitesi İlahiyat fakültesi Cilt: 12, Sayı:1, 2003 s. 193-214

Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Gençlik Kitapevi Yayınları, Konya 2012, 86, 149.

ⁱ Bu araştırma 18-20 Mayıs 2023 tarihinde "TURKCESS "Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

Extended

In the context of the changing world order with the industrial revolution and the age of enlightenment, it is necessary to consider it as a part of social change that religious motives and understandings change according to the characteristics of the age. The developments that have taken place have created different perspectives both in the cultural field and in religious beliefs. Although religious practices and behaviors are used imaginatively in this age of consumption, entertainment and ostentation, it has also created radical changes in fundamentalist beliefs. Contrary to the traditional period, religiosity has taken place in changing forms in other areas of entertainment, technology and modern life. While religion was a subject in the traditional period, in the postmodern era that took place in the changing world order, religion assumed the task of object. Thus, it has caused religion to take place in all social changes due to its unique structure. One of these social changes is the entertainment culture.

The idea of using the increasing time with modern life has led to the diversification of entertainment culture. Entertainment life has become important for religious people as it is for everyone. Apparently, the new phenomenology of religiosity is the effort of religion to adapt to social life against social changes. Although in different forms throughout history, religiosity has found a place in the cultural structure and it seems that it will continue to do so. Although some thinkers call the religiosity that changed due to the age of showing off as pretentious religiosity, this situation should be perceived as a transformation and change rather than just showing off.

It is inevitable to see the changing face of religiosity in sports, which is one of the most important entertainment cultures of our age. Sports, which is among the entertainment activities, is accepted as an important area of popular culture in the context of the different activities it includes. The pleasurable and motivating feature of sports makes it easier for the majority of the society to accept it. The widespread use of media and the advertisements of celebrities in the field of sports can affect the attitudes and behaviors of religious people like other people. The aim of reaching the majority of people, especially with big competitions such as football tournaments, is due to economic concerns. Although the desire of countries to host big football organizations is due to economic interests, there is also the concern of promoting their own cultures and beliefs. When we look at the past of football, it is typical examples of religiosity in football that football players or spectators perform some rituals in stadiums before the start of the matches, after scoring a goal or at the time of victory, according to their religious style (such as Muslims prostrating, Christians praying in chapels or crossing themselves). Football, which is followed and admired by billions of fans, is easier to cause cultural transformation. For this reason, there have been cultural and religious promotions in the world cup or other football organizations, no matter which country.

However, none of them have been like the 2022 World Cup held in Qatar. In the Qatar 2022 World Cup, religiosity has turned into a social organization that has emerged from individual preferences. Even basing the opening on religious scriptures and giving a universal message to the world through it has been accepted as religious propaganda by many countries. In addition, even the spread of negative news that the rights of workers working in Qatar's preparations for the World Cup were usurped and that he paid a large amount of bribes to FIFA to hold the World Cup in Qatar could not prevent these religious promotions. Although negative reactions were received from outside the country, the fans from all over the world did not react too much to the religious promotions of Qatar, even wondering and visiting religious places and adopting religious images. The 2022 World Cup, in which different forms of religiosity emerged with the clearest face, was also seen as the breaking point of the obstacles that may arise in the relationship between religion and sports.

As a result, in the Qatar 2022 World Cup, football has turned into a field that pursues economic and cultural goals with a self-interested understanding by blending religious and ethnic self in secular and global ways in the process of social change. Football has become the image of changing religiousness beyond being a social and individual entertainment and cultural feast. As a matter of fact, it is inevitable that entertainment, consumption and religious beliefs coexist in the changing world order. While there is the thesis that even football itself defines it as a modern world religion developed around sacred icons, religious people's relationship with football is normal. One of the most important actions that express one's self, nation, homeland and even independence when appropriate is one's faith and belief. If belief is accepted as an action that can lead people to various reactions, it will allow the person to better connect with them by attributing sanctity to his entertainment, spending, consumption and other worldly lives for his belief. For this reason, it will be possible to see the changing faces of religiosity in each new development in the new world order.